

XIDIR NƏBİ BAYRAMI ETNOKULTUROLOJİ ÖZÜNÜTƏŞKİL VƏ ÖZÜNÜİFADƏ FORMASI KİMİ

Məsələnin qoyuluşu: Xıdır Nəbi bayramının etnokulturoloji özünü-təşkil və özünüifadə forması kimi öyrənilməsi öncə “mədəniyyət” konsepti ilə əlaqədar bir sıra anlayışlara nəzər salmağı tələb edir. Bu, ondan irəli gəlir ki, Xıdır Nəbi bayramı ilə bağlı çoxlu tədqiqatlar aparılsa da, bu bayram indiyədək hələ heç bir tədqiqatda məhz “etnokulturoloji özünü-təşkil və özünüifadə forması kimi” dəyərləndirilməmişdir. Belə bir dəyərləndirmə işi ilk dəfə burada həyata keçirildiyi üçün məsələnin nəzəri əsaslarını məntiqi baxımdan möhkəm şəkildə qurmaq lazım gəlir. Bu isə bizdən “mədəniyyət” anlayışının mənalı sistemə nəzər salmağı tələb edir.

İşin məqsədi: Tədqiqatın aparılmasında əsas məqsəd Xıdır Nəbi bayramını etnokulturoloji özünü-təşkil və özünüifadə forması kimi araşdırmaqdır.

Xıdır Nəbi bayramı, məlum olduğu kimi, mədəniyyət hadisəsidir. Bu, ümumi bir yanaşmadır. Mədəniyyət, bildiyimiz kimi, qatbaqat quruluşa malikdir. Xıdır Nəbi bayramının bu sistemdə öz

yeri, rolu, funksiyası var. Bunları aydınlaşdırmaq üçün biz “mədəniyyət-ənənəvi mədəniyyət-etnokultura” sxemi üzrə hərəkət etməliyik. Çünki Xıdır Nəbi bayramı: ən ümumi planda - mədəniyyət hadisəsi; tarixi-mədəni planda - ənənəvi mədəniyyət hadisəsi; mədəniyyətlərlə planda - etnokulturoloji hadisədir.

Vikipedik qaynaqda deyildiyi kimi, “mədəniyyət adı altında, əsasən, insan fəaliyyətinin ən müxtəlif təzahür formaları nəzərdə tutulur. Buraya insanın özünüifadə və özünü dərkənin bütün forma və üsulları, insan və toplumun verdiş və bacarıqlarının hamısı daxildir. Mədəniyyət insan fəaliyyətinin davamlı formalarından təşkil olunur və o, bu formalarsız yaşaya və mövcud ola bilməz. Mədəniyyət - insanı idarə edən, ona təsir edən qaydalar toplusudur. Mədəniyyətin mənşəyi insanın fəaliyyəti, idrakı və yaradıcılığıdır” [11]. “Mədəniyyət” anlayışına verilmiş bu təhlildən aşağıdakı qənaətlər hasil olur:

a) Mədəniyyət - insan fəaliyyətinin istisnasız olaraq bütün sahələrin əhatə edir. İnsanın həyatında elə bir

fəaliyyət növü, yaxud fəaliyyətin elə bir təzahür forması qalmır ki, bu anlayışın məna çevrəsinə daxil olmasın. Ən başlıcası, mədəniyyət özünüifadə və özünüdərkə bilavasitə bağlıdır. Yəni mədəniyyət özünüifadə və özünüdərkə formalarının məcmusudur. “Mədəniyyət” anlayışının bu aspektini Xıdır Nəbi bayramı özündə bütövlükdə ehtiva edir. Bu bayram da xalqın etnokulturoloji özünü-təşkil və özünüifadə formalarından (modellərindən) biridir. Xalq özünü bu bayram vasitəsilə bir etnos kimi yenidən təşkil edir və bu özünü-təşkil vasitəsilə özünü həm də bir milli toplum kimi ifadə etmiş olur. b) Mədəniyyət insan fəaliyyətinin davamlı formalarından təşkil olunması xüsusiyyəti Xıdır Nəbi bayramına bilavasitə aiddir. Bu mərasim kompleksində nə varsa - hamısı əsrlər boyu sabit davranış formulları kimi qalır, dəyişmir və insanı idarə edən qaydalar toplusu kimi çıxış edir. c) Xıdır Nəbi bayramının da mənşəyi, mənbəyi insanın davamlı fəaliyyəti, mifdən başlanmaqla davam edən əqli-idrakı və poetik yaradıcılığıdır.

(Davamı 13-cü səhifədə)

